

Katılım Bankalarının Ekonomik Büyümede Rolü: Mevduat Bankaları İle Karşılaştırmalı Bir Analiz

(Participation Banks Role in Economic Growth: A Comparative Analysis with Deposit Bank)

Melih KUTLU^a Osman KARAMUSTAFA^b

^a Samsun Üniversitesi, İktisadi, İdari ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Uluslararası İşletmecilik ve Ticaret Bölümü, Samsun, Türkiye. melih.kutlu@samsun.edu.tr

^b Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İşletme Bölümü, Rize, Türkiye. okaramustafa@erdogan.edu.tr

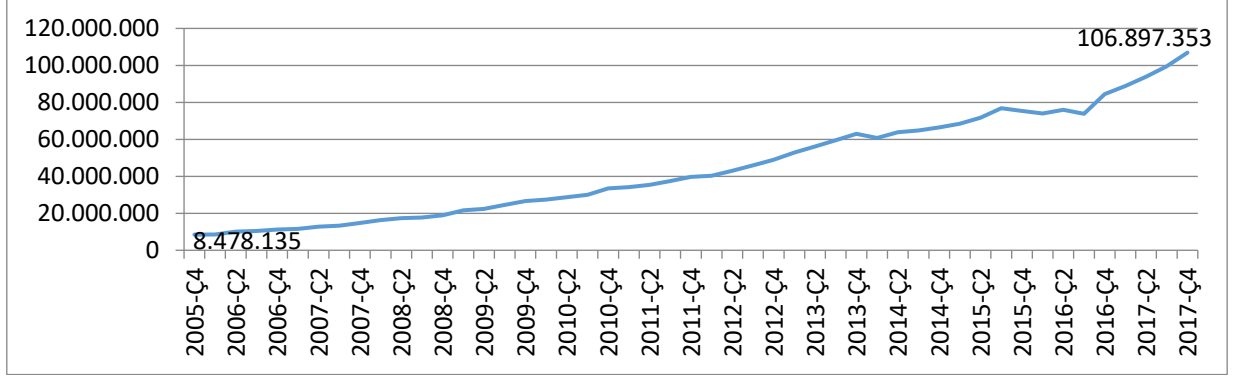
MAKALE BİLGİSİ	ÖZET
<p>Anahtar Kelimeler: Katılım Bankacılığı Mevduat Bankacılığı Ekonomik Büyüme</p> <p>Gönderilme Tarihi 3 Ağustos 2019 Revizyon Tarihi 20 Kasım 2019 Kabul Tarihi 8 Aralık 2019</p> <p>Makale Kategorisi: Araştırma Makalesi</p>	<p>Amaç – Bu çalışma, Türkiye'nin 2003 yılı sonrasında gerçekleştirmiş olduğu ekonomik büyümeye katılım bankalarının katkısının olup olmadığını araştırmayı amaçlamaktadır.</p> <p>Yöntem – Büyüme ile katılım ve mevduat bankaları arasındaki uzun dönemli ilişkiyi tespit etmek için Johansen Eşbütünleşme testi kullanılmıştır. Uzun dönemli ilişkinin tespit edildiği durumda ilişkinin yönü Tamamen Değiştirilmiş En Küçük Kareler (FMOLS) yöntemi ile test edilecektir. Uzun dönemli ilişki bulunduğu takdirde nedensellik ilişkisini araştırmak için Granger Nedensellik testi kullanılacaktır. Araştırma için katılım ve mevduat bankalarının toplanan fonlar, kullanılan krediler ve aktif verileri kullanılmıştır.</p> <p>Bulgular – Test sonuçlarına göre ekonomik büyüme ile katılım bankaları arasında uzun dönemli ilişki bulunamamıştır. En küçük kareler testinde elde edilen katsayılar göre mevduat bankalarının büyümeye katkısının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Mevduat bankaları ile büyüme arasında çift taraflı nedensellik ilişkisi bulunmuştur.</p> <p>Tartışma – Bu sonuçlara göre mevduat bankaları ve ekonomik büyüme arasında birbirini etkileyen bir mekanizma mevcuttur. Özellikle mevduat bankalarındaki krediler büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Katılım bankalarının bu mekanizma içindeki rolü zayıftır ve büyüme ile uzun dönemli ilişkisi yoktur.</p>
ARTICLE INFO	ABSTRACT
<p>Keywords: Participation Banks Deposit Banks Economic Growth</p> <p>Received 3 August 2019 Revised 20 November 2019 Accepted 8 December 2019</p> <p>Article Classification: Research Article</p>	<p>Purpose – The aim of this paper is to seek after 2003 whether participation banks contribute to growth performance in Turkey. For the research, the funds, the credits and the asset data of participation and deposit banks used.</p> <p>Design/methodology/approach – Johansen Cointegration test is used to determine the long-term relationship between growth and participation and deposit banks. If the long-term relationship is detected, the direction of the relationship will be tested by the Fully Modified Least Squares (FMOLS) method. If there is a long term relationship, Granger Causality test will be used to reaserch the causality relationship. The funds, loans extended and asset data of participation and deposit banks is used for the tests.</p> <p>Findings – Our results reveal that there is no long run relation between growth and participation banks. In a FMOLS, contribution to the growth of deposit banks is highest. There is a bilateral causality relationship between deposit banks and growth.</p> <p>Discussion – According to these results, there is a mechanism affecting each other between deposit banks and economic growth. In particular, credits in deposit banks have a positive impact on growth. The role of participation banks in this mechanism is weak and has no long-term relationship with growth.</p>

Önerilen Atf/ Suggested Citation

Kutlu, M., Karamustafa, O. (2019) Katılım Bankalarının Ekonomik Büyümede Rolü: Mevduat Bankaları İle Karşılaştırmalı Bir Analiz, *İşletme Araştırmaları Dergisi*, 11 (4), 3025-3034.

1. GİRİŞ

Türkiye Katılım Bankaları Birliği'ne göre katılım bankası; faizsiz bankacılık ilkesine dayalı olarak kurulmuş, faizsiz şekilde her türlü bankacılık işlemlerini yerine getiren, ortaklık ve kiralama yöntemi ile fon veren bir banka türüdür. Ayrıca Mevduat Bankaları ile Kalkınma ve Yatırım Bankaları yanında üçüncü tarz bir bankacılıktır ve alternatif değil, sistemi tamamlayıcı bankalardır. İslami bankacılık uygulamaları son yıllarda hızlı bir gelişim göstermiştir. Özellikle 2005 yılı sonrası dönemde Şekil 1'de de gösterilen topladıkları fon büyüklüğü yaklaşık olarak 12 kat artan katılım bankalarının ekonomi üzerindeki katkısı artmıştır.

Şekil 1: Katılım Bankaları Toplanan Fonlar (Bin TL) Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2017

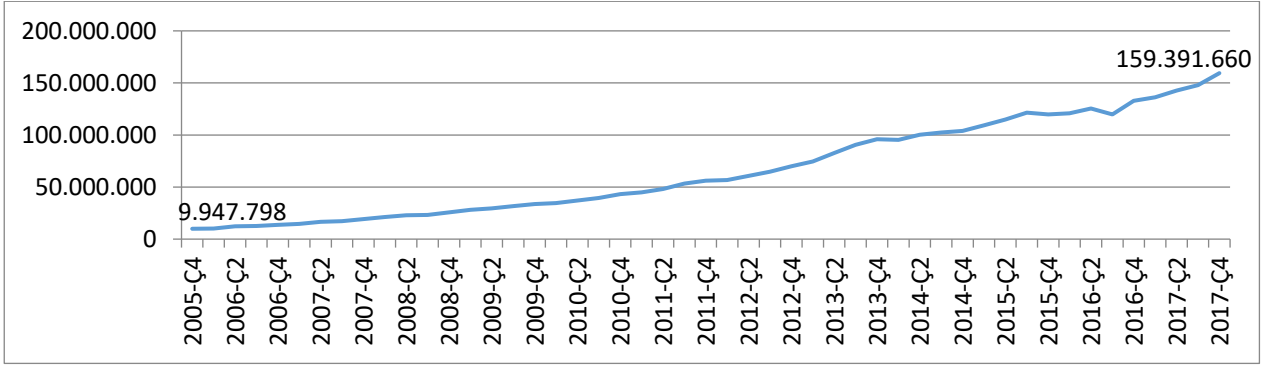
Katılım bankalarına ilişkin çalışan ve şube sayısı ise Tablo 1'de verilmiştir. 2008 yılı Küresel Finans Krizi'ne kadar şube ve çalışan sayısı açısından yüksek büyüme rakamları sergileyen Katılım Bankaları'nın kriz sonrası ve son dönemde büyüme hızlarının giderek düştüğü görülmektedir.

Tablo 1: Katılım Bankaları Şube ve Çalışan Sayısı

Yıllar	Şubeler	Büyüme	Personel	Büyüme
2005	290	%14	5740	%20
2006	355	%22	7114	%24
2007	422	%19	9215	%30
2008	530	%26	11022	%20
2009	560	%6	11802	%7
2010	607	%8	12677	%7
2011	685	%13	13857	%9
2012	829	%21	15536	%11
2013	966	%17	16763	%9
2014	990	%2	16280	%-3
2015	1080	%9	16554	%1,7
2016	957	%-11,3	14492	%-12,4

Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2017

Türkiye'de 1983 yılında Özel Finans Kurumu adı altında faaliyete başlayan faizsiz bankacılık, 2005 yılında Katılım Bankaları adını almıştır. Dünyada İslami Bankacılık bilinen bu bankalar ülkemizde 2006 yılında Türkiye Katılım Bankaları Birliği kurulması ile faaliyetlerini daha kurumsal hale getirmişlerdir. 2017 yılı itibariyle Türkiye'de beş adet Katılım Bankası mevcuttur. 2005-2017 dönemleri itibariyle Katılım Bankaları'nın yıllık aktif büyümesi yaklaşık %26'dır. Şekil 2'de ilgili dönemdeki gelişim sunulmaktadır.

Şekil 2: 2005Ç4-2017Ç4 Katılım Bankaları Aktif Gelişimi (Milyon TL) Kaynak: Türkiye Katılım Bankaları Birliği, 2017

Türkiye GSYH'sı 2003 yılı ilk çeyreğinden 2017 yılı son çeyreğine kadar on kat büyümüştür. Tablo 1, Şekil 1 ve Şekil 2 dikkate alındığında bize katılım bankalarının GSYH büyümesine paralel bir görünüm sergilediğini göstermektedir. Ancak bu etkinin gerçekten var olup olmadığı ve uzun vadeli bir ilişkinin tespiti için bu çalışmada Johansen Eş Bütünleşme testi, Tamamen Değiştirilmiş En Küçük Kareler (FMOLS) yöntemi ve Granger Nedensellik testi kullanılmıştır.

Sadece İslam ülkelerinde değil, birçok batı ülkesinde de İslami Bankaların ve fonların ekonomik kalkınma üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Bu çalışmada da, faizsiz prensiplerle çalışan katılım bankalarının ekonomik büyümeye katkısı olup olmadığı incelenmiştir. Sonuçların değerlendirilmesi açısından mevduat bankacılık verilerinin de ekonomik büyüme arasındaki ilişkisi analiz edilmiş ve karşılaştırmalı olarak sonuçlar değerlendirilmeye çalışılmıştır.

2. LİTERATÜR

İslami banka sisteminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ortaya koyan literatür çalışmaları Endonezya, Malezya ve Katar gibi tek bir ülke üzerinde olduğu gibi, Güney Asya ve Körfez Ülkeleri gibi bir grup ülke üzerinde panel veri seti olarak da gerçekleştirilmiştir.

Furqani ve Mulyany (2009), Malezya İslami bankacılık sisteminin ekonomik büyüme üzerindeki etkisini ortaya koymayı amaçlayan çalışmada, 1997-2005 aylık verileri kullanmıştır. Vektör Hata Düzeltme Modeli, Eş Bütünleşme ve Granger nedensellik analizi kullanılarak kısa dönemde İslami bankacılığın sabit yatırımları etkilediği, uzun dönemde ise, ekonomik büyümenin İslami bankacılığı olumlu yönde etkilediğini ortaya koymuştur.

Abduh ve Omar (2012), Endonezya'da İslami Bankacılığın gelişimi ve ekonomik büyüme arasındaki kısa ve uzun dönemli ilişkiyi araştırmıştır. 2003-2010 yılları arasında çeyrek dönemlik veri ile Eş Bütünleşme, Vektör Hata Düzeltme Modeli ve ARDL yöntemi kullanılarak kısa ve uzun dönemlerde İslami finansal gelişim ve ekonomik kalkınma arasında anlamlı iki yönlü ilişki bulunmuştur.

Farahani ve Dastan (2013), Malezya, Endonezya, Bahreyn, Birleşik Arap Emirliği, Suudi Arabistan, Mısır, Kuveyt, Katar ve Yemen'de 2000-2010 yılları arasında Eş Bütünleşme, Vektör Hata Düzeltme Modeli, VAR ve ARDL yöntemi kullanılarak kısa ve uzun dönemli ilişkiyi araştırmışlardır. Bu ülkelerde ekonomik büyüme ve İslami Bankacılığının arasında uzun dönemli ilişkinin kısa dönemli ilişkiden daha kuvvetli olduğu tespit edilmiştir.

Yusof ve Bahlous (2013), İslami bankacılığı erken benimseyen ülkeler olan Malezya ve Körfez İşbirliği Konseyi üyelerinde İslami finans ve ekonomik gelişim arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. nin kullanıldığı çalışmada kısa ve uzun dönemde İslami bankacılığın ekonomik gelişmeye katkı yaptığı gözlemlenmiştir. Malezya ve Endonezya'da ise diğer ülkelere göre daha fazla katkı olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Tabash ve Dhankar (2014), 1990-2008 yılları arasında Birleşik Arap Emirliği finansal sistemindeki veriler üzerinde gerçekleştirdikleri çalışmada Eş Bütünleşme ve Granger Nedensellik testi kullanmışlardır. İslami finans sistemindeki gelişme ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemde doğrusal yönde bir ilişkinin olduğunu ve bu ilişkinin çift yönlü anlamlı Granger nedensellik ilişkisi olduğunu ortaya koymuşlardır.

Malezya verileri üzerinde gerçekleştirilen çalışmada Majid ve Kassim (2015) 1997 – 2009 yılları arasındaki veri ile ARDL, Vektör Hata Düzeltme Modeli ve Varyans Ayrıştırma testlerini kullanmışlardır. İslami banka ve finansal kurumların Malezya ekonomisi için önemli bir rol oynadığını belirlemiştir.

Malezya finansal verileri üzerinde ARDL testi kullanılarak yakın tarihte gerçekleştirilen diğer çalışmada yine benzer sonuçlar ortaya konmuştur. 1998-2013 aylık verileri üzerinden gerçekleştirilen bu araştırma ile İslami bankacılığın yatırım faaliyetleri için bir araya getirilen ve yönlendirilen fonların finansal aracılık rolünün etkin olarak yerine getirilmesi ile reel ekonomiye önemli bir katkısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Kassim 2016).

Majid (2016), Malezya için yaptığı diğer bir çalışmada İslami hisseler ile Sanayi Üretim Endeksi, Tüketici Fiyat Endeksi gibi seçilmiş makroekonomik değişkenler arasında dinamik bir ilişki bulmayı amaçlamıştır. 1999-2013 yılları arasında aylık veri ile çalışılan çalışmada zaman serileri analizi yöntemlerinden eş bütünleşme, Granger nedensellik ve etki tepki analizi kullanılmıştır. Çalışma sonucunda değişkenler arası uzun dönemli ilişki bulunmuştur.

Kassim (2016), İslami finansın ana makroekonomik değişkenler üzerinde etkisini araştırmak amacıyla çeyrek dönemlik veri ile 1998-2013 yılları arasında ARDL yaklaşımını kullanarak çalışma yapmıştır. İslami bankacılığın yatırım faaliyetleri için bir araya getirilen ve yönlendirilen fonların finansal aracılık rolünün etkin olarak yerine getirilmesi ile reel ekonomiye önemli bir katkısının olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Lebdaoui ve Wild (2016) çalışmalarında Güneydoğu Asya ülkelerinde katılım bankacılığı ve ekonomik büyüme arasındaki ilişkiyi araştırmışlardır. Pedroni ve Westerlund panel eşbütünleşme ve panel ARDL ile kısa ve uzun dönemli dinamikler analiz edilmiştir. Katılım bankalarının ekonomi büyüme ile olan duyarlılığı için ise iki aşamalı regresyon modeli kullanılmıştır. Çalışmada ekonomik büyüme ve katılım bankacılığı arasında uzun dönemli bir ilişki bulunmuş, kısa dönemli ilişki ise bulunamamıştır.

Tunay (2016), katılım bankalarının büyüme ve kalkınma üzerindeki rolleri araştırmıştır. 2000-2013 döneminde 19 İslam ülkesinde GSYİH ve gayri safi sermaye oluşumu ile İslami bankaların toplam aktifleri, kullandıkları fonlar ve topladıkları mevduatlar arasındaki nedensellik panel nedensellik testleriyle analiz edilmiştir. Katılım bankalarına ilişkin değişkenlerin GSYİH ile doğrudan ve güçlü bir nedensellik ilişkisi içinde olmadığını göstermiştir. Daha çok GSYİH'den toplanan mevduatlara ve kullanılan fonlara doğru bir nedensellik gözlenmektedir. Diğer yandan katılım banka değişkenlerinden gayri safi sermaye oluşumuna doğru tek yönlü nedensellikler belirlenmiştir.

İslami finans alanındaki gelişmenin ekonomik büyüme üzerindeki olumlu etkisini ortaya koyan çalışmalar özetle şunu göstermektedir; İslami finans kurumları ekonomik sistem içerisindeki finansal aracı kurum rolünü ve finansal sistem içerisinde fon fazla ve açık olan kesimlerdeki fon transferini etkin bir şekilde yerine getirmektedir. Ayrıca büyümeye katkı sağlamaktadır.

Çalışmanın Amacı ve Önemi

Türkiye’de Katılım Bankacılığı yukarıda da anlatıldığı gibi 1980’li yıllardan itibaren var olan bir bankacılık türü. Ancak bu bankacılık türü oluşturulduğu günlerden bu yana ikinci planda kalmıştır. Literatür araştırmasına göre Katılım Bankacılığı bulunan ülkelerde bu bankalar ekonomik büyümeye katkı sunmaktadır. Bu çalışma ile Türkiye’deki durumu analiz etmek amaçlanmıştır. Katılım bankalarının ekonomik büyümeye katkısı var mıdır? sorusuna cevap aranmıştır. Eğer böyle bir katkı var ise ne yönde olacaktır? Eğer böyle bir katkı yok ise ikinci planda kalmışlığın kanıtı olacaktır ve bu kanıtı sunması açısından da bu çalışma önem arz etmektedir. Ayrıca mevduat bankalarını da dahil ederek karşılaştırılmalı bir analiz sunulmuştur.

3. VERİ VE YÖNTEM

3.1. Veri

Çalışmamızda literatürden değerlendirilen katılım ve mevduat bankalarının 2006-I ve 2017-IV çeyrek dönemlerine ait fark verileri kullanılmıştır:

Bağımlı Değişken

-GSYH Değişim (Δ GSYH)

Bağımsız Değişkenler

- Katılım Bankaları Aktif Büyüklükleri Değişim (Δ KATaktif)
- Katılım Bankaları Toplanan Fonların Değişimi (Δ KATfon)
- Katılım Bankaları Kullandırılan Kredilerin Değişimi (Δ KATkredi)
- Mevduat Bankaları Aktif Büyüklükleri Değişim (Δ MEVaktif)
- Mevduat Bankaları Toplanan Fonların Değişimi (Δ MEVfon)
- Mevduat Bankaları Kullandırılan Kredilerin Değişimi (Δ MEVkredi)

3.2. Yöntem

Analizler katılım ve mevduat bankaları için ayrı ayrı yapılmıştır. Regresyon için büyüme bir dönem öncesinden etkileyeceği için bağımsız değişkenler bir dönem gecikmeli olarak kullanılmıştır. Çalışmada kullanılan tüm veriler reeldir ve analiz zaman serisi olduğundan sahte regresyon sorunu oluşmaması için durağanlık analizi yapılmıştır. Durağanlık analizi için Genişletilmiş Dickey Fuller (ADF) ve Philips Perron (PP) birim kök testleri kullanılmıştır. Dickey ve Fuller (1979, 1981) tarafından geliştirilen Genişletilmiş Dickey Fuller testi Akaike Bilgi Kriteri'ni, Philips ve Perron (1988) tarafından geliştirilen Philips Perron testi ise Newey West Bandwith kullanarak uygun gecikme değerini belirlemektedir. Philips ve Perron testi ADF testinde otokorelasyonu engellemek amacıyla gecikmeli değerlerin eklenmesine yerine Dickey ve Fuller denklemini tahmin ederek t istatistiklerini yeniden düzenler. ADF ve PP testlerine göre sıfır hipotezinde birim kök mevcuttur.

Tamamen Değiştirilmiş En Küçük Kareler Yöntemi (FMOLS) aralarında eş bütünleşme olan değişkenler arasında uzun dönemli ilişkinin analizi için kullanılır. FMOLS otokorelasyon ve değişen varyans gibi sapmaları düzelteren bir yapıya sahiptir (Philips ve Hansen, 1990; Philips, 1995). Çalışmada kullanılan modeller aşağıdaki gibidir:

$$\Delta\text{GSYH} = \alpha + \beta_1 \Delta\text{KATaktif}(-1) + \beta_2 \Delta\text{KATfon} + \beta_3 \Delta\text{KATkredi} \quad (1)$$

$$\Delta\text{GSYH} = \alpha + \beta_1 \Delta\text{MEVaktif}(-1) + \beta_2 \Delta\text{MEVfon} + \beta_3 \Delta\text{MEVkredi} \quad (2)$$

Zaman serileri arasında nedensellik ilişkisi kurulmadan önce seriler arasında uzun dönemli ilişkinin olup olmadığını araştırmak amacıyla Johansen (1988) eş bütünleşme testi kullanılmıştır. Johansen eşbütünleşme testi iz istatistiği ve özdeğer istatistiği olmak üzere iki olabilirlik oranı kullanılmaktadır. İz ve özdeğer testine göre sıfır hipotezi eş bütünleşmenin olmadığıdır.

Zaman serileri arasında eş bütünleşme ilişkisi bulunursa en az bir yönlü nedensellik ilişkisi mevcuttur. Bu çalışmada da Granger (1986) ve Engle ve Granger (1987) tarafından geliştirilen Granger nedensellik analizi kullanılacaktır. Granger nedensellik analizi hata terimlerinden önce yer alan bağımsız değişkenlerin gecikmeli değerlerinin katsayılarının sıfıra eşit olup olmadığını inceler. Hipotez iki taraflı kurulur ve nedenselliğin yönü araştırılır.

2.3. Araştırma Hipotezleri

Literatüre göre ekonomik büyüme ile katılım bankaları arasında uzun dönemli ilişki mevcuttur (Furqani ve Mulyany (2009); Abduh ve Omar (2012); Farahani ve Dastan (2013); Yusof ve Bahlous (2013); Tabash ve Dhankar (2014); Lebdaoui ve Wild (2016)). Yapılan çalışmaları ve katılım bankacılığı ile karşılaştırma yapılması açısından test edilmek üzere aşağıdaki hipotezler belirlenmiştir:

H_{1,0} = Türkiye’de katılım bankaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ilişki yoktur.

H_{2,0} = Türkiye’de mevduat bankaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemli ilişki yoktur.

H_{3,0} = Türkiye’de katılım bankaları ile ekonomik büyüme arasında kısa dönemde nedensellik ilişki yoktur.

H_{4,0} = Türkiye’de mevduat bankaları ile ekonomik büyüme arasında kısa dönemde nedensellik ilişki yoktur.

H_{5,0} = Türkiye’de katılım bankaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemde nedensellik ilişki yoktur.

$H_{6,0}$ = Türkiye’de mevduat bankaları ile ekonomik büyüme arasında uzun dönemde nedensellik ilişkisi yoktur.

4. BULGULAR

Birim Kök Testi sonuçları Tablo 2’de verilmiştir. Tablo 2’de t istatistikleri ve parantez içinde olasılık değerleri verilmiştir. Birim kök testi uygulanan zaman serileri düzeyde (I(0)) durağandır.

Tablo 2. Birim Kök Testi Sonuçları

	ADF (Düzy)	PP (Düzy)
Δ GSYH	-2.712257 (0.0800)**	-14.33019 (0.0000)*
Δ KATaktif	-6.756994 (0.0000)*	-6.801515 (0.0000)*
Δ KATfon	-7.394025 (0.0000)*	-7.367540 (0.0000)*
Δ KATkredi	-4.809073 (0.0003)*	-4.754454 (0.0003)*
Δ MEVaktif	-7.114972 (0.0000)*	-8.401543 (0.0000)*
Δ MEVfon	-8.222338 (0.0000)*	-11.22985 (0.0000)*
Δ MEVkredi	-4.702379 (0.0008)*	-4.674776 (0.0009)*

*%1 Anlamlılık Düzeyinde Anamlı

**%10 Anlamlılık Düzeyinde Anamlı

Uzun dönemli ilişkinin araştırılması için Johansen Eş Bütünleşme, FMOLS ve Granger Nedensellik Analizi kullanılmıştır. Bu testlerde kullanılacak gecikme uzunluğu Tablo 3 ve Tablo 4’deki bilgi kriterlerine göre 4’dür.

Tablo 3. Katılım Bankaları Verileri ile Kurulan Model İçin Belirlenen Gecikme Uzunluğu

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-	NA	-	-	-13.89430*	-
1	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-
4	-	38.54049*	-2.21e-12*	-15.65602*	-	-14.63345*

Tablo 4. Mevduat Bankaları Verileri ile Kurulan Model İçin Belirlenen Gecikme Uzunluğu

Lag	LogL	LR	FPE	AIC	SC	HQ
0	-	NA	-	-	-16.58887*	-
1	-	-	-	-	-	-
2	-	-	-	-	-	-
3	-	-	-	-	-	-
4	-	31.53692*	-1.14e-13*	-18.62002*	-	-17.59745*

Johansen eş bütünleşme testi sonuçları Tablo 5 ve Tablo 6’da verilmiştir. Tablo 5’de Katılım Bankaları verileri ile GSYH değişimi arasında araştırılan uzun dönemli ilişkinin sonuçları verilmiştir. İz Testi ve Maksimum öz değer testi sonuçları %5 anlamlılık düzeyinde eş bütünleşme olmadığını göstermektedir. Bu sonuçlara göre $H_{1,0}$ hipotezi kabul edilmiştir.

Tablo 5. Johansen Eş Bütünleşme Testi – Katılım Bankaları Verileri -GSYH

Hipotez:				
Eş bütünleşme	Öz Değer	İz İstatistiği	Kritik Değer	Olasılık**
Yok				
Yok	0.3781112	47.44335	47.85613	0.0546
En Çok 1	0.311194	27.01866	29.79707	0.1012
En Çok 2	0.186899	10.98848	15.49471	0.2122
En Çok 3	0.047482	2.091792	3.841466	0.1481

*hipotezin (0.05 anlamlılıkta) reddedilmesini gösterir

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-değerleri

Hipotez:				
Eş bütünleşme	Öz Değer	Max.Öz Değer	Kritik Değer	Olasılık**
Yok				
Yok	0.3781112	20.42478	27.58434	0.3125
En Çok 1	0.311194	16.03018	21.13162	0.2231
En Çok 2	0.186899	8.896691	14.26460	0.2949
En Çok 3	0.047482	2.091792	3.841466	0.1481

*hipotezin (0.05 anlamlılıkta) reddedilmesini gösterir

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-değerleri

Tablo 6'da ise Mevduat Bankaları verileri ile GSYH değişimi arasında araştırılan uzun dönemli ilişkinin sonuçları verilmiştir. İz Testi ve Maksimum öz değer testi sonuçları %5 anlamlılık düzeyinde en az 1 eş bütünleşme olduğunu göstermektedir. Bu sonuçlara H_{20} hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 6. Johansen Eş Bütünleşme Testi – Mevduat Bankaları Verileri -GSYH

Hipotez:				
Eş bütünleşme	Öz Değer	İz İstatistiği	Kritik Değer	Olasılık**
Yok				
Yok	0.483984	50.85146	47.85613	0.0255
En Çok 1	0.324731	22.40189	29.79707	0.2767
En Çok 2	0.111404	5.518188	15.49471	0.7516
En Çok 3	0.010165	0.439341	3.841466	0.5074

*hipotezin (0.05 anlamlılıkta) reddedilmesini gösterir

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-değerleri

Hipotez:					
Eş bütünleşme	Öz Değer	Max. Öz Değer	Öz	Kritik Değer	Olasılık**
Yok					
Yok*	0.4839804	28.44957		27.58434	0.0387
En Çok 1	0.324731	16.88371		21.13162	0.1776
En Çok 2	0.111404	5.078846		14.26460	0.7318
En Çok 3	0.010165	0.439341		3.841466	0.5074

*hipotezin (0.05 anlamlılıkta) reddedilmesini gösterir

**MacKinnon-Haug-Michelis (1999) p-değerleri

Johansen eşbütünleşme testi sonuçlarına göre katılım bankaları ile GSYH arasında uzun dönemli ilişki mevcut olmadığı için regresyon modeli kurulmamıştır. Bu nedenle $H_{5,0}$ hipotezi kabul edilmiştir. Tablo 7'de GSYH'daki değişim bağımlı değişken, mevduat bankaları verileri bir gecikmeli bağımsız değişken olmak üzere kurulan regresyon modelinin sonuçları verilmiştir. % 5 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkan sonuçlar değerlendirildiğinde aktif, toplanan fonlar ve krediler ile oluşturulan modelde tüm değişkenler % 5 anlamlılık düzeyinde anlamlı çıkmıştır. Aktifler ve kredilerin pozitif yönlü, toplanan fonların ise negatif yönlü olarak GSYH'ı etkilediği görülmektedir. Aktiflerin modelden çıkarılması ile oluşturan ikinci modelde krediler % 5 anlamlılık düzeyinde anlamlı sonuçlar vermiştir. İkinci modelde kredilerin GSYH'ı pozitif yönlü etkilediği

görülmektedir. Üçüncü modelde ise toplanan fonların çıkarılmasıyla krediler % 5 anlamlılık düzeyinde anlamlı sonuçlar vermiştir. Ayrıca sadece bir değişkenin kullanıldığı modellerde aktifler ve kredilerin % 5 anlamlılık düzeyinde anlamlı bir şekilde pozitif yönlü GSYH'ı etkilediği görülmektedir. Çoklu regresyon modellerinde birinci modelde çoklu doğrusal bağıllık gözlemlenmiştir. Anlamlı çıkan ve çoklu doğrusal bağıllık olmayan sonuçlara göre kredilerin ve aktiflerin büyüme üzerinde pozitif ve toplanan fonların ise negatif etkisi mevcuttur.

Tablo 7. Regresyon Sonuçları (FMOLS) –Mevduat Bankaları

		Δ MEVaktif (-1)	Δ MEVfon (-1)	Δ MEVkredi (-1)	Düz. R ²	VIF
1	Model 1	1.458776* (0.0410)	-2.122646* (0.0034)	0.741203* (0.0085)	0.14	Δ KATaktif(-1): 6.95 Δ KATfon(-1): 5.69 Δ KATkredi(-1):1.79
2	Model 2		-0.866722** (0.0139)	0.964963* (0.0002)	0.06	Δ KATfon(-1):1.44 Δ KATkredi(-1):1.44
3	Model 3	-0.355858 (0.2467)		0.853855* (0.0006)	0.02	Δ KATaktif(-1):1.76 Δ KATkredi(-1):1.76
4	Model 4	2.310465* (0.0001)	-2.356465* (0.0002)		0.05	Δ KATaktif(-1):5.59 Δ KATfon(-1): 5.59
5	Model 5	0.407240* (0.0310)			0.01	
6	Model 6		-0.072378 (0.7144)		0.00	
7	Model 7			0.692684* (0.0001)	0.06	

*%1 anlamlılık düzeyinde anlamlı **%5 anlamlılık düzeyinde anlamlı

Kısa dönem Granger nedensellik test sonuçları Tablo 8'de verilmiştir. Katılım bankaları aktiflerinden GSYH'a tek yönlü Granger Nedensellik ilişkisi mevcuttur. Mevduat bankalarında ise aktiflerden ve toplanan fonlardan GSYH'a tek yönlü Granger Nedensellik ilişkisi mevcuttur. Mevduat bankaları kredilerinin ise GSYH ile çift yönlü Granger nedensellik ilişkisi mevcuttur. Bu sonuçlara göre H_{3,0} ve H_{4,0} hipotezleri reddedilmiştir.

Tablo 8. Granger Nedensellik ve GSYH (Kısa Dönemli İlişki)

H0	F İstatistiği	Olasılık
KATAKTİF GSYH'ın Granger Nedeni Değildir	3.73369	0.0124**
GSYH KATAKTİF'in Granger Nedeni Değildir	1.38651	0.2587
KATFON GSYH'ın Granger Nedeni Değildir	2.55133	0.0562***
GSYH KATFON'nun Granger Nedeni Değildir	1.84554	0.1422
KATKREDİ GSYH'nın Granger Nedeni Değildir	1.06469	0.3886
GSYH KATKREDİ'nin Granger Nedeni Değildir	1.59266	0.1980
MEVAKTİF GSYH'ın Granger Nedeni Değildir	5.95565	0.0009*
GSYH MEVAKTİF'in Granger Nedeni Değildir	1.11829	0.3636
MEVFON GSYH'ın Granger Nedeni Değildir	6.21625	0.0007*
GSYH MEVFON'nun Granger Nedeni Değildir	0.74603	0.5673
MEVKREDİ GSYH'nın Granger Nedeni Değildir	7.17931	0.0002*
GSYH MEVKREDİ'nin Granger Nedeni Değildir	5.41655	0.0017*

*%1 anlamlılık düzeyinde anlamlı
**%5 anlamlılık düzeyinde anlamlı
***%10 anlamlılık düzeyinde anlamlı

Katılım bankaları ile yapılan Johansen eş bütünleşme testi uzun dönemli eş bütünleşme olmadığı sonucunu vermiştir. Bu nedenle Katılım bankaları ile GSYH arasındaki uzun dönemli nedensellik ilişkisi araştırılmamıştır. Mevduat bankaları ile GSYH değişkenleri arasında yapılan Johansen eş bütünleşme testi sonuçlarına göre en az bir eşbütünleşme olduğu ve değişkenler de düzeyde durağan olduğu için nedensellik

ilişkisi VAR'a Dayalı Granger Nedensellik Analizi ile araştırılmıştır. Tablo 10'da gösterildiği üzere uzun dönemde kredilerinden GSYH'a çift yönlü nedensellik ilişkisi tespit edilmiştir. Bu sonuçlara göre $H_{6,0}$ hipotezi reddedilmiştir.

Tablo 9. Granger Nedensellik-Mevduat Bankaları ve GSYH (Uzun Dönemli İlişki)

		Bağımsız Değişkenler		
Bağımlı Değişken: Δ GSYH	Kikare	Δ MEVaktif	Δ MEVfon	Δ MEVkredi
	Olasılık	2.679130	2.865343	8.947651
Bağımlı Değişken: Δ MEVaktif	Kikare	Δ GSYH	Δ MEVfon	Δ MEVkredi
	Olasılık	0.6129	0.5806	0.0624**
Bağımlı Değişken: Δ MEVfon	Kikare	Δ GSYH	Δ MEVaktif	Δ MEVkredi
	Olasılık	4.500373	2.451408	5.877083
Bağımlı Değişken: Δ MEVkredi	Kikare	Δ GSYH	Δ MEVaktif	Δ MEVfon
	Olasılık	4.349672	2.876973	6.786728
Bağımlı Değişken: Δ MEVfon	Kikare	Δ GSYH	Δ MEVaktif	Δ MEVfon
	Olasılık	0.3637	0.5786	0.1476
Bağımlı Değişken: Δ MEVaktif	Kikare	Δ GSYH	Δ MEVaktif	Δ MEVfon
	Olasılık	18.34992	2.097725	3.671048
Bağımlı Değişken: Δ MEVfon	Kikare	Δ GSYH	Δ MEVaktif	Δ MEVfon
	Olasılık	0.0011*	0.7178	0.4524

* % 1 anlamlılık düzeyinde anlamlı

** % 10 anlamlılık düzeyinde anlamlı

SONUÇ ve TARTIŞMA

Çalışmada Türkiye'nin 2003 yılı sonrasında gerçekleştirmiş olduğu ekonomik büyümeye katılım bankalarının nasıl bir katkısının olduğu mevduat bankaları ile karşılaştırmalı olarak analiz edilmiştir.

Regresyon analizi sonuçlarına göre katılım bankalarında toplanan fonların GSYİH büyümesine negatif, aktif ve kredilerin ise pozitif etkisi bulunmaktadır. Katılım bankaları değişkenleri ile GSYH arasında uzun dönemli ilişki tespit edilememiştir. Kısa dönemli nedensellik analizinde ise katılım bankaları aktifleri ile GSYİH büyümesi arasında tek yönlü nedensellik ilişkisi kurulmuştur.

Mevduat bankalarında toplanan fonların tasarruf sağladığı ancak yeteri kadar krediye dönüşüp yatırıma yönelmediği anlaşılmaktadır. Bu yönelimin eksikliği de ekonomik büyümeye olumsuz olarak yansımaktadır. Mevduat bankalarının kullandığı krediler ise ekonomik büyümeyi olumlu yönde etkilemektedir. Nedensellik analizi sonuçlarına göre ise kısa dönemde mevduat bankaları ile GSYİH büyümesi arasında hem tek hem de iki yönlü nedensellik ilişkileri kurulabilmiştir. Uzun dönemde ise mevduat bankaları kredilerindeki değişim miktarı ile GSYH büyümesi arasında karşılıklı nedensellik ilişkisi kurulabilmiştir.

Sonuçlar İslam ülkelerinde yapılan analizlerle uyumlu değildir. Tunay (2016) ile benzer sonuçlar elde edilmiştir. Bu sonuçlara göre ekonomik büyüme de mevduat bankalarının rolü katılım bankalarına göre daha etkindir. Katılım bankacılığının gelişmesi ile ekonomik büyümeye katkı verebilecek düzeye gelecektir ancak şuan için yeterli düzeyde değildir.

Katılım bankacılığının ekonomik büyümeye katkı sunabilmesi için öncelikle kendi hukuki zeminine sahip olması gerekmektedir. Hukuki zemin oluştuktan sonra finansman yöntemi olarak geliştirilen ürünler de riskin karşı tarafa yüklendiği ürünlerin sayısı azaltılmalıdır. Katılım bankalarının kendi bünyelerinde kurulan danışmanlık kurulları da şeffaflık ve standart ölçütler konusunda hassasiyet oluşturmaktadır. Merkezi bir danışma kurulu Katılım Bankacılığı gelişimine katkı sağlayabilir. Denetim mekanizmalarının güçlendirilmesi ile de katılım bankalarına fon akışı daha sağlıklı olacaktır ve bu fonlar ekonomik büyümeye katkı sağlamak amacıyla kullanılabilir.

KAYNAKLAR

- Abduh, M. ve Omar, M. A. (2012). Islamic Banking and Economic Growth: The Indonesian Experience, *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 5(1), 35-47.
- Dickey, D, Fuller W. (1979). Distribution of the Estimators for Autoregressive Time Series with a Unit Root, *Journal of the American Statistical Association*. 74, 427–431.
- Dickey, D, Fuller W. (1981), The likelihood ratio statistics for Autoregressive Time Series with a Unit Root, *Econometrica*. 49, 1057-1072.
- Engle, R. F.ve Granger, C.W.J. (1987). Co-integration and Error Correction: Representation, Estimation and Testin, *Econometrica*, 55, 251-276.
- Furqani, H. ve Mulyany, R. (2009). Islamic Banking And Economic Growth: Empirical Evidence From Malaysia, *Journal of Economic Cooperation and Development*, 30(2), 59-74.
- Granger. C.W.J. (1986). Developments In The Study Of Cointegrated Economic Variables, *Oxford Bulletin of Economics and Statistics*. 48(3), 213-228
- Johansen S. (1988). Statistical Analysis of Cointegration Vectors, *Journal of Economic Dynamics and Control*, 12, 231-254.
- Kassim S. (2016). Islamic finance And Economic Growth: The Malaysian Experience, *Global Finance Journal*. 30, 66-76.
- Lebdaoui H. (2016). Islamic Banking Presence And Economic Growth in Southeast Asia, *International Journal of Islamic and Middle Eastern Finance and Management*, 9(4), 551-569
- Majid. M.S. (2016). Dynamic Interactions Between the Islamic Stock Prices and Macroeconomic Variables: Evidence from Malaysia, *DLSU Business & Economics Review*. 26(1), 92-100.
- Majid. M.S ve Kassim S. H. (2015). Assessing The Contribution Of Islamic Finance To Economic Growth, *Journal of Islamic Accounting and Business Research*, 6(2), 292-310.
- Phillips, P.C.B. ve Perron P. (1988). Testing for a Unit Root in Time Series Regression. *Biometrika*, 75, 335-346.
- Phillips, P.C.B, ve Hansen, B. (1990). Statistical Inference in Instrumental Variables Regression with I(1), *Processes. Review of Economic Studies*. 57, 99-125.
- Phillips, P.C.B. (1995). Fully Modified Least Squares and Vector Autoregression, *Econometrica* 63, 1023-1078.
- Tabash, M. I. ve Dhankar, R. S. (2014). Islamic Finance and Economic Growth: An Empirical Evidence from United Arab Emirates (UAE), *Journal of Emerging Issues in Economics, Finance and Banking*, 3(2), 1069-1085.
- Tunay B. K. (2016). İslami Bankacılık ile Ekonomik Büyüme Arasında Nedensellik İlişkileri, *Yönetim ve Ekonomi Dergisi*, 23(2), 485-502.